

Purim is Forever: Purim in the Thought of Rav Yitzchak Hutner Matan Yom Iyyun 5781

"אין האדם קונה שום מעלה, כי אם מתוכיותו, מעצמותו המהותית הפנימית, ולא ממה שבא לו מבחוץ, כי המקרים אינם מולידים את האושר האמיתי." - חדריו, הרב קוק

מדרש משלי (בובר) פרשה ט

סימן ב

טבחה טבחה מסכה יינה. אמר ר' אבהו זו אסתר המלכה, שבשעה שהגיע צער לישראל בימי מרדכי, מה עשתה, התקינה סעודה לאחשוורוש ולהמן הרשע, ושכרה אותו יין ביותר, והיה הרשע סבור בעצמו שחלקה לו כבוד, והוא לא היה יודע שפרשה לו מצודה שמתוך ששכרה אותו יין קנתה לה אומתה לעולם. אף ערכה שלחנה. שערכה לה שלחן בעולם הזה ובעולם הבא, ואי זה, זה שם טוב שקנתה לה בעולם הזה ובעוה"ב, שכל המועדים עתידיים בטלים, וימי הפורים [אינם בטלים לעולם, שנאמר וימי הפורים] האלה **לא יעברו מתוך** היהודים (אסתר ט כח).

אמר ר' אלעזר אף יום הכפורים אינו בטל לעולם, שנאמר והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה (ויקרא טז לד)

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ב הלכה יח

כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר הרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה שאינן בטלין לעולם, ואף על פי שכל זכרון הצרות יבטל שנאמר +ישעיהו ס"ה+ כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני, ימי הפורים לא יבטלו שנאמר +אסתר ט'+ וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם.

השגת הראב"ד/ כל ספרי הנביאים והכתובים עתידין ליבטל. א"א דבר הדיוטות הוא זה, כי לא יבטל ספר מכל הספרים שאין ספר שאין בו למוד, אבל כך אמרו אפילו יבטלו שאר ספרים מלקרות בהם מגילה לא תבטל מלקרות אותה בצבור. +

גהות מיימוניות הלכות מגילה וחנוכה פרק ב הלכה יח

[ה] ירושלמי גרסינן ר' יוחנן וריש לקיש ר"י אמר הנביאים והכתובים עתידיים ליבטל וה' סדרי תורה אינן עתידין ליבטל מה טעמא קול גדול ולא יסוף ר"ל אמר אף מגילת אסתר והלכות אין עתידין ליבטל נאמר כאן קול גדול ולא יסוף ונאמר להלן וזכרם לא יסוף וגו' הלכות הליכות עולם לו, ע"כ:

שו"ת הרשב"א חלק א סימן צג

שאלת מה שאמרו במדרש ספר משלי בפסוק (משלי ט) טבחה טבחה. שכל המועדים בטלים וימי הפורים לא יהיו בטלים שנאמר (אסתר ט) וימי הפורים האלה **לא יעברו מתוך** היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם. ומי הוא זה שיאמר שיבטל מן התורה אפילו אות אחת ואפילו קוצו של יו"ד. ורבו המפרשים הגדה זו באזני ולא נכנס בה אחד מהם הודיעני פירושה.

תשובה דברים נוספים עוד בהגדה זו. והוא שאמרו שם אמר רבי אף יום הכפורים אינו בטל לעולם שנאמר (ויקרא טז) והיתה זאת לכם לחקת עולם. ואם כן זה קשה יותר שהרי גם בפסחים כתב חקת עולם שנאמר (שמות י"ב) והיה היום הזה לכם לזכרון וחנוכה ואתו חג לה' לדורותיכם חקת עולם תחגוהו. וכתוב (שם) ושמרתם את היום הזה לדורותיכם חקת עולם. על כן נראה לי פירושו שכל המועדים לא הבטיח עליהם יתברך שלא יגרום החטא ביטולם באחד מן הזמנים. וכמו שכתב (איכה ב) שכח ה' בציון מועד ושבת. אבל בימי הפורים הבטיח דכתוב (אסתר ט) לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם. לא יעברו ולא יסוף עשאוהו הבטחה לא אזהרה. וכן יום הכפורים והיתה זאת לכם הבטחה שתהיה לחקת עולם. שהיום יכפר ואפילו לא ישמרוהו. ודעת רבי כאן כדעתו בגמרא דאמר יום הכפורים מכפר בין על השבים בין על שאינן שבים. אבל חקת עולם האמור בפסח אזהרה לא הבטחה דכתוב (שמות י"ב) חקת עולם תחגוהו ושמרתם לדורותיכם.

מהר"ל תפארת ישראל נ"ג

ואם תשאל למה אלו שני המועדים לא יהיו בטלים, דבר זה לפי ענין אלו המצות, כי ענין אלו המועדים הם כמו התחיה, שאחר שהגיעו למיתה יחזרו לחיים כבראשונה, וכן יום כפורים שהאדם אשר הוא חוטא ונגזר עליו המיתה יחזור לו החיים, ולפיכך פורים אשר הגיעו לחרב וחזר להם החיות, אין ספק שהגיע להם דבר זה ממדרגה עליונה שממנה החיות שלא בטבע, כי החיות הטבעי כבר נגזר על זה המיתה, ואי אפשר רק שפתח להם השם יתברך שער העליון אשר ממנו חזר להם החיים, וכן יום כפורים אחר שנגזר עליו המיתה כאשר יחזור לו החיים אי אפשר רק על ידי עולם העליון ודבר זה מבואר. ולכך ראוי שאלו שני מועדים בפרט לא יהיו בטלים לזמן התחיה, כי אלו המועדים הם גם כן ממין אותו העולם ודוגמתו, ואין בטול דבר לעתיד כאשר יחזרו לחיות שלהם, כי אלו שני המועדים גם כן, שאחר שנגזר המיתה חזר החיים מן השם יתברך.

תורה תמימה אסתר פרק ט

לא יעברו וגו' - מלמד שאפילו אם כל המועדים יהיו בטלים אבל ימי הפורים לא יבטלו [מדרש משלי]:
וזכרם לא יסוף - מלמד שמגלת אסתר לעולם לא תבטל [ירושלמי מגילה פ"א ה"ה]

תורה תמימה הערות אסתר פרק ט הערה מד

מד) כפי דמשמע מרמב"ם סוף הלכות מגילה הוי הפי' שזכרון הצרות מכל המועדים יהיו בטלים שלא יזכרו עוד, כמש"נ כי נשכחו הצרות הראשונות, אבל זכרון ענין פורים לעולם ישאר קיים, ואם קבלה היא נקבל, ומפי אבא מארי שליט"א שמעתי לפרש דהכונה היא דבזה חלוק נס פורים מנסי שאר המועדים, יציאת מצרים, מתן תורה וענני כבוד בסכות, דבעוד שהם היו נסים גלויים שאין להסתפק בהם, הנה נס פורים אף על פי שהכל היה מאת ה' אף על פי כן היה כל ענינו בדרך הטבע באופן שמי שלבו חלק מאמונת ה' יכול לפרש הכל בדרך הטבע, וזהו שאמר אם גם נסים גלויים כמו בכל המועדים יפסקו, אבל נסים הכמוסים בדרכי הטבע לעולם לא יבטלו וכפי שיראה בכל דור ודור המסתכל בהליכות עולם בכלל ובחיי ישראל בפרט:

שו"ת עשה לך רב חלק ח סימן מה

...וכנראה שמדרש זה לא נתקבל כלל על דעתו של הרמב"ם, כנראה מדבריו בסוף הלכות מגילה, וזו לשונו: ואעפ"י שכל זכרון הצרות יבטל, שנאמר כי נשתכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני (ישעיה סה), ימי הפורים לא יבטלו שנאמר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם עכ"ל. ולפי זה הוציא הרמב"ם דברי המדרש מפרוטם שכאילו המועדים עצמם יבטלו ח"ו, ופירש שזכרון הצרות הקשור בהם יבטלו. והראב"ד שם השיגו על מה שכתב בתחלתה של אותה הלכה עיין שם, ואילו על דבריו הנ"ל לא השיגו כלל ומשמע שהסכים עמו.

ואעפ"י כ אין הדברים מתקבלים עדיין על הלב, כי דוחק גדול הוא לפרש "ביטול" המועדים, על שכחת הצרות. ודברי הרב "בני יששכר" מתקבלים על הלב בביאור חלק מדברי רבותינו, וזו לשונו (במאמר חודש אדר מאמר ד' ימי הפורים אות ח):

סיפרו לנו חז"ל עפ"י קבלתם, אם כל המועדים יהיו בטלים ימי הפורים לא נבטלים. הנה בודאי מן הראוי להבין איך יצויר שכל המועדים יהיו בטלים והלא קי"ל אשר הש"י לא יחליף ולא ימיר דתו, וגם אם יצויר אשר המועדים יהיו בטלים מהראוי להתבונן מפני מה תגדל מעלת ימי הפורים אשר לא יהיו נבטלים. והנלע"ד דהנה אמרד"ל בפסוק לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את ישראל ממצרים כי אם וגו', ודרשו בו לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה אלא שתהא שעבוד מלכות עיקר ויציאת - מצרים טפל. והנה הפסוק צווח לא יאמר עוד וכו', וצריך לומר שלא תהיה ניכר סיפור יציאת - מצרים לפני (לעומת) סיפור הנסים דשעבוד מלכות, והוא כדמיון דבר המתבטל בששים אשר הוא כלא היה,,, על כן נקרא לא יאמר היינו שיהיה כאילו לא יאמר כענין ביטול בששים. והנה כל המועדים הם זכר ליציאת מצרים והיו בטלים לימות המשיח היינו שתגדל כל כך הנסים דלעתיד עד שניסי המועדים שהם זכר ליציאת - מצרים יבטלו בסיפור העתיד וכו' עכ"ל.

דרכו של הרב "בני יששכר" בהבנת "ביטול" המועדים, מישבת במדה רבה את התמיהה, כי ביטול ממש לא יהיה ח"ו וישארו מועדי ה' מקראי קודש, אלא שעצמתם ורישומם יחלש אחרי הגאולה לעתיד לבוא, בניסי קבוץ נפוצות ישראל לארצם. ועיין שם מה שעוד כתב לגבי קיומם של ימי הפורים גם לעתיד - לבוא, ובזה דבריו דחוקים.

ולענ"ד ההסבר להתמדת ימי הפורים גם בימי הגאולה לעתיד - לבוא, נובעת ממהות הנס שנעשה לישראל באותם ימים. בימי גזירת המן היו כל ישראל מרוכזים במלכות אחשוורוש, ואם גזירת "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים" היתה יוצאת אל הפועל היתה נשקפת סכנת השמדה פיסית מלאה לעם ישראל, כי בכל שנות הגלות הארוכות אחרי חרבן הבית השני, לא נשקפה סכנה כזאת, משום הפיזור הגדול של ישראל בעולם כולו, על דרך שאמרו רבותינו (בפסחים פז ב) צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שפזרם בין האומות, ומבואר שם בהמשך הסוגיא כי בכך נמנעת השמדה מוחלטת של עם ישראל. ולכן הנס בפורים היה כה גדול שגם הגאולה העתידה עם כל הנסים שיתלו אליה לא יחלישו את עצמתו וחשיבותו ההיסטורית. והוא עתיד להשאר יום שמחה לישראל לדורות עולם.

Rav Yitzchak Hutner, Pachad Yitzchak

ענין לד

א) זכרם לא יסוף מזרעם — אפילו בזמן שכל המועדים יתבטלו פורים לא יתבטל שנאמר זכרם לא יסוף מזרעם. מהלך הענינים בדרך זה. משל לשני בני אדם שנצטוו להכיר אנשים בלילה. האחד הדליק נר והכיט בפני האנשים לאור הנר בכדי להכיר את פניהם. להשני לא היה נר, ומכיון שהיה מוכרח להכיר את האנשים, אמן את עצמו להכירם בטביעת עינא דקלא. ונמצא, לענין הברירות והכהירות הראשון עדיף מן השני, שהרי הכרת אדם בחוש הראיה היא יותר ברורה מאשר הכרת אדם בחוש השמיעה. אבל לעומת זאת, יש להשני עדיפות על הראשון, שהוא סגל לעצמו כשרון חדש של הקשבה לקולות בני אדם. והראשון אשר נשתמש בנר, חסר לו כשרון זה של הכרה ע"י חוש השמיעה. ונמצא, דאחר כך, לכשיעלה עמוד השחר, והראשון יכבה את נרו, דשרגא בטיהרא מאי אהני, כל הכוחות שנתנה לו עבודתו בלילה לאור הנר, מיותרים הם עכשיו. אבל לעומת זאת, השני, נהי דעכשו גם הוא מכיר את האנשים, מ"ם כוחות

השמיעה וההקשבה שיצרה בו עבודתו בחשך, לעולם נשארים קנין
בנפשו.

ב) והנה בשנה מעוברת קוראין את המגלה באדר שני. ומעמא
משום דסמכינן גאולת פורים לגאולת מצרים. ועלינו לדעת, כי כשם
שגאולת מצרים יש לה „אנכי“ משלה: „אנכי — אשר הוצאתיך מארץ
מצרים“; כמו כן יש לה גם לגאולת פורים „אנכי“ משלה: „אנכי
הסתר אסתיר“ (אסתר מן התורה מנין שנאמר אנכי הסתר אסתיר)
כלומר, שתי דרכים יש לה לכנסת ישראל להכיר את האנכי, ע"י
גאולת מצרים, ועוד ע"י גאולת פורים. ההכרה שכנסת ישראל מכירה
את האנכי ע"י יציאת מצרים, היא דוגמת האדם המכיר את חבירו
בעזרת כלי האור שניתן לו; ואילו ההכרה שכנסת ישראל מכירה
את האנכי ע"י הגאולה דהסתר אסתיר, היא דוגמת ההכרה שאדם
מכיר חבירו ע"י שלמד את עצמו להכירו בעזרת חוש אחר מלבד
חוש הראיה. ומעתה נמשיך הקו הלאה; לכשיעלה עמוד השחר,
והשמש תצא בגבורתה, והאור של גילוי אלקות יהיה שבעתיים כאור
החמה, כי אז בודאי שאותם כלי האור שכנסת ישראל היתה זקוקה
להם מקודם, יתבטלו בדרך ממילא. ולכן, כל המועדים שהם זכר
ליציאת מצרים, לכשיבא היום אשר בו תהיה הגאולה העתידה
עיקר וגאולת מצרים טפל, והרי יש בכלל מאתים מנה, גם כל המועדים
יתכללו באור השמש של הגאולה. אלא דכל זה הוא בשאר המועדים,
דיסודם הוא האור של גאולת מצרים; אבל גאולה דפורים אשר על
ידה כנסת ישראל לימדה את עצמה להכיר את האנכי גם בחשך
ובהסתר, בודאי שזה ישאר קנין עולם בנפשה של כנסת ישראל אפילו
לאחר שיעלה עמוד השחר. כל המועדים בטלים חוץ מפורים שנאמר
וזכרם לא יסוף מזרעם.

ג) ונמצא דיש שני מיני הארות. האחת של „ה' אור לי“ בכלליות,
והשניה „כי אשב בחשך ה' אור לי“. ועדיפותו של פורים היא דוקא
ע"י ההארה המתנוצצת גם בחשך. וכשם שהכח המורה לאדם דרכו
גם בתוך החשך יש בו עדיפות לגבי אור סתם, כמו כן אותם פניני
הדעת המתנוצצים בתוך האי-דעת של „ה'עד דלא ידע“ יקרים הם
ביותר.

תלמוד בבלי, מסכת שבת פח

ויתיבבו בתחתית ההר א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה
מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא אמר רבא אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש דכתיב
(אסתר ט, כז) קימו וקבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר

Rabbi Norman Lamm, Derasha from 1968 - Neither Here Nor There

However, if freedom is denied to us in both revelation and

-7-

withdrawal, if there is no praise for believing in God in the time of His presence and no blame for doubting Him during His absence, if both fortune and misfortune, happiness and tragedy, are equally coercive, if in each set of circumstances our attitude to Torah is considered involuntary -- when then do we accept Torah out of freedom, and when is our loyalty praiseworthy and our kabbalat ha-torah valid? The answer is: When God is neither present or absent; when He neither conceals nor reveals Himself; when Fortune neither smiles at us nor frowns at us -- in a word: our freedom is greatest when life is neither here nor there! For then, and only then, do we have genuine options: to accept God and Torah, or to deny them; to choose the way of life and blessing, or the way of death and evil.

And it is this situation, that of "neither here nor there," that prevailed during the Purim episode. The victory of the Jews over Haman and the frustration of his nefarious plot was a surprising triumph and showed that God had not abandoned us; but there were no overt miracles either, no clear and indisputable proof that God was present and responsible for our victory. That is why the Book of Esther is included in the Bible, and yet it is the only book in which the Name of God is not mentioned. That is why the Rabbis maintain that the very name "Esther" is indicative of the hiding of God, the lack of His full revelation and presence. The Megillah itself is

It is often said that in crisis, in the extraordinary moments of life, you can test the true character of a man. I do not believe that this is true, except if his reaction is contrary to expectations. If a man, for instance, responds heroically at a time of tragedy, he may be commended. But if he falls apart in extreme adversity, he cannot be condemned; he simply was not free to do otherwise. The same holds true in reverse situations. One who is friendly and charitable as a result of the miraculous recovery of a sick child, may not yet be considered a man of nobility and generosity. He has almost been forced into charm and sweetness by his overwhelming sense of relief and gratitude.

When then can we tell what a man is really like? When may he be held morally accountable for his acts, and considered either guilty or praiseworthy? When he is free. And he is free when things are neither here nor there, when he is subject neither to elation nor depression, neither to the distress of adversity nor to the uplift of felicity.

It is in the Purims of life, when we have no clear proof that God is with us or against us, that there is a special virtue to accepting the Torah. Those who come to the Synagogue and pray only during occasions of simbah, or when reciting the Kaddish, are doing the right thing. But the real test comes after the simbah or the eleven months of Kaddish -- then, when things are neither here nor there, is the religious fibre of a personality tested. And not only

-10-

is it tested, but at that time the decisions are more meaningful,